

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Lvsitanica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-66783](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-66783)

PROVINCIA
LUSITANICA.

HABET Lusitania Societatis domici-
lia decem, in his transmarina duo, &
vnā in Angolæ Regno Residentiam.
E Societate numerantur tres et octo-
ginta supra quadringentos, In Domo
Professa Vlisiponensi quadraginta quinque, in Colle-
gio Vlisiponensi tres & quinquaginta, in Conimbri-
censi centum octoginta quattuor, Eborensi quattuor
et nonaginta, Portuensi quattuordecim, Bracarensi vi-
ginti nouem, Brigantino viginti, Funchalensi in Insula
Maderæ quattuordecim, tantumdem in Angrensi in
Insula Tertia. In Angolana Residentia tres. Ad So-
cietatem accessere sexdecim. Morte sunt erepti sex.
Tertius tirocinii annus ex Societatis nostræ legibus in
Conimbricensi, Eborensiq. Collegio institutus est; eoq.
Sacerdotes aliquot docendi discēdiue muneribus per-
functi, euocati sunt.

DOMVS PROFESSA
Vlisiponensis.

VLisipone nostri ex instituto Societatis munera
sane quam vtiliter exercent: nam confessionibus
diuer-

diuersarum nationum audiendis; triremibus, & nosocomijs adeundis; eorumq. qui sunt in vinculis, non solum animis, sed etiam corporibus iuuandis diligenter dant operam. constat duobus mensibus, præter Quadragesima tempus, in æde nostra plus octo millia hominũ Christi corpus suscepisse. Concionum, quæ toto anno Dominicis, festisq. diebus habentur, fructus idem qui solet. declarat id tum frequentis populi concursus, tum insignes morum mutationes; cum plurimi quæ fraude acquisuerant, suis dominis reddiderint, inimicitias deposuerint, honestamq. vitæ rationem instituerint. Vnus quidem à concione tantũ ex commissis criminibus dolorem cepit, vt ante sacram crucifixi imaginem procumbens, voto se obstrinxerit correcturum se mores, & quasdam peccandi illecebras vitaturum; ac mox per confessionẽ rite crimina expiauerit. Alteri diuinitus iniecta mens est, vt deletis antea actæ vitæ maculis, certo se Religiosorũ ordini dicaret. quod cũ vni è nostris Patribus exposuisset, ab eo petijt, vt sibi diẽ constitueret, quo peccata confiteretur. Pater diem Mercurij dixit: ad quam diem venit ille quidem, sed negauit se satis adhuc paratũ ad confessionem obeundam, itaq. in diem Dominicum reiecta res est; quo die subito morbo correptus, nondum expiatus vita decessit. Adhibentur fere nostri ad eos adiuuandos, qui vltimo supplicio affiendi sunt; ex iis tres, venia impetrata ab accusatoribus, laqueo sunt à nostris erepti. Turca vnus ad Christianam religionem adiunctus est. Quidam pro templo nostro inimicũ opperiebatur, vt egredientem sclopo interficeret; hunc Pater è nostris non modo

modo à suscepto scelere reuocauit; verum etiam vt veniam ab aduersario peteret, induxit. Rex templum domumq. nostram inuisit, neque leuia erga nos beneuolentia signa exhibuit; nostrosq. concionatores interdum adhibere solet. Profecti sunt hinc in Indiam quattuordecim, in his Sacerdotes nouem, quorum tres erant quattuor uotorum Professi, in naues quattuor (tot enim portus Lissiponensi soluerunt) distributi. Atq. optabant nostri quidem, ut inquam paucissimas naues imponerentur, quo minus inter se disiuncti essent: sed nulla uidelicet nauis, nostris carere se passa est, quod negarent tam longinquam et periculosam nauigationem sine Sociorum opera tuto tenere se posse; idq. litteris etiã ad Regem datis summa ope contenderunt. Maldiuane insule sunt e regione Cocini (vndecim milliũ numerus earum traditur) harum Regis filius, regni heres, qui cum patre Christiana sacra suscepit, in Lusitaniã venit hoc anno, cum Rege quaedã confecturus; is apud nos diuertere iussus, omnibus hospitalitatis officijs adhuc tractatur à nobis. Henricus proximus Lusitaniæ Rex moriens testamento cauit, ut tum suo, tum Sebastiani Regis fratris filij demortui nomine, Hierosolymitanorum locorum uotiuã peregrinatio à duobus susciperetur; utq. ut e Societate essent, uehementer se optare significauit. nimirum id Regibus de Societate optime meritis negari non potuit. Quare mense Decembri Sacerdos unus cum fratre, qui superioribus annis apud Mauros magno Christianorum captiuorum bono, seruauerat, litteris commendatitijs, & commeatu liberaliter à Rege Philippo, qui id etiam ipse per se à nostris contederat, instruitur.

instruitur

instructi, in viam se dederunt. Patres illi duo, qui captiuorum redimendorum causa, Algerium nobile Mauritaniae Caesarea urbem nauigarunt; in ipsa nauigatione cum bis naus in Syrtes incidisset, magnum adire vitæ discrimen: apud ipsos vero Mauros diu multūq. vexati, tandem 130. è seruitute exemerunt; in his im puberes 90. quibus liberandis opera potissimum data est; magnaue omnium gratulatione ad Valentia Regnum appulerunt. Nostri cum Regi exposuissent, quam grauibus incommodis captiui apud barbaros preman- tur; eum facile induxerunt, vt 20. aureorum millia in captiuorum redemptionem daret: quo etiam nomine alius, Patris suasu, aureorum duo millia contulit. Christianæ fidei rudimenta non in templis modo, sed per vrbes etiam vicos publice decantata sunt: quoq. res multitudini, quæ ex omnibus compitis constuebat, gra- tior esset, doctiores præmijs donati sunt, et symphonia- ci adhibiti. Hæc Pater obiit, qui annos iam viginti con- cionandi munere in hoc regno fungitur; idq. tanta om- nium approbatione, ut nulla sit paræcia, quæ huiusmo- di spectacula non expetat.

COLLEGIVM VLISSIPONENSE.

VLISSIPONENSIS Collegij reditus aucti hoc anno sunt, villa per ampla, & vtili à femina prima- ria nobis testamento relicta: nouique Collegij ad- ficatio tribus aureorum millibus valde promotæ. Eorum, qui nostras scholas frequentant, spe ma- ior numerus exstitit; hi quam egregia sint indo-
le vir-

le virtuteq. præditi, vel vnus declarauit, qui veterē Iosephi continentiam in simili periculo constitutus, illustri exemplo renouauit. Abēlis cades mense Sextili representata est; Alberto Cardinali, ac tota fere Hispaniensi nobilitate inspectante; ea tum actionis venustate, tum ipsius apparatus magnificentia, omnibus accidit incundissima; vnū siquidem diadema, quod is habebat in capite, qui Deum Patrem agebat, aureorū 30. millibus æstimatum est. Qua in re illud argumento pæne comico accidit, vt, cum in tanta rerum preciosissimarum multitudine, gemma magni precij, & globulus ex vnionibus furto sublata essent; fures ad eos ipsos, ea, vendendi causa detulerint, qui nobis mutuo dederant, itaque fraude patefacta, satis habuerunt, nihil seuerius in ipsos constitui. Saracenus claro apud suos genere locoq. natus, qui Saristi Mauritanie Regis filio, quo tempore is hac in vrbe versabatur, adhaerebat; Christianam religionem complecti decreuit. hūc Archiepiscopus ad nos misit, vt Catechismo rite institutus, sacro fonte in ade nostra lustraretur.

COLLEGIUM CONIMBRICENSE.

Conimbricense Collegium, dum omnia circum pestilentia populatur, insigni Dei Opt. Max. beneficio non attigit, neque eo tempore quidquam domi de litterarijs exercitationibus, disciplinaq. intermissum est. mense Aprili, vi morbi sedata, publicæ scholæ reuocatae sunt, maiore hominum lætitia quam frequentia: qui numerus æstiuis ferijs transactis, multo opinione homi-

hominum maior fuit. Vbi vicina in oppida liber excu-
 us patuit, triginta circiter dimissi tum concionando,
 tum Christianam doctrinam docendo, vberes fructus
 retulere. Cuidam honesto viro duo fuerant filij, horum
 alter natu maior, litteris bene instructus, in quo paren-
 tis spes omnes posita erant, cum interfectus esset, nū-
 quam, ut in gratiam cum inimicis rediret, pater exora-
 ri se passus est. Ecce nondum obducta cicatrice, alter
 filius vi subita morbi ad extremum vitæ deducitur. Sa-
 cerdos e Collegio nostro, qui morientis confessionē exci-
 piat, atque in extremo certamine confirmet, euocatur,
 is facile adolescentem induxit, cum ut ipse fratris cæ-
 dem condonaret, tum ut id etiam à patre impetraret.
 Itaq. adolescens interruptis ac morientibus vocibus
 patri significat, vnum esse, quod vltimum ab eo petat in
 vita, neque fas esse, ut id sibi negetur: per hanc, inquit,
 horâ, in qua sum constitutus, ac per eam, quam à Deo
 spero veniam, rogo te, pater, ut is ignoscas qui fratrem
 meum interfecerunt. Pater inopinata postulatione per-
 cussus, cum hinc filij demortui memoria, illinc filij mo-
 rientis precibus in contrarias curas distraheretur, ni-
 hil aliud respondit, nisi flebat. Sacerdos ubi hominem
 commotum vidit, ad pedes accidit, tandemq. impulit,
 ut omnia condonaret.

COLLEGIUM EBORENSE.

E Borensium Discipulorum mirus est in suos Præ-
 ceptores amor & obseruantia; Theologiæ Docto-
 ri, qui pestilentie tempore pro ciuium salute obierat,
 ipsi

ipsi Auditores, summa grati animi significatione, publice in tēplo nostro parentarunt. Vnus e nostris, quo die de dānatis Hæreticis publice sentētia pronūciatur, frequēti grauisimorū hominum confessu concionem habuit; quod munus ab Vlisiponēsi Archiepiscopo, Inquitore maximo Societati per litteras fuerat commissū. Ciuū benignitas in nos non fuit obscura; vnus enim viues aureos 600. nobis dedit; alter moriēs 500. legauit. Aliquot è nostris in vicina oppida dimissi sunt; vnus d' Brigantiæ Duce euocatus; ut Aduentus tempore concionaretur: duo alij ut idē munus obirent, Pacemiuliā profecti: Alij Beneuentum Eborensis Archiepiscopi rogatu missi; quo in oppido, quod pestilentia metu desertum a Parochis esset, egregiam nostri operam in Sacramentis administrandis, mortuis efferendis, ægrisq. iuuandis collocarunt. In alio etiam oppido eadem contagione laborante, nostri Sacerdotis hortatu inducti sunt locupletes; ut tenuioribus subuenirent, honestiq. adolescentes operam suam ad humanda mortuorum corpora ultro conferrent.

COLLEGIUM PORTVENSE.

VRbs etiam Portuensis communis pestilentia malo valde afflictā est: septem hominum millia octo mensium spatio lues absumpsit; in his duos Sacerdotes e nostris, qui suum studium affectorum animis corporibusq. iuuandis dicauerant; nā d' ceteris, quæ Deib. benignitas est, morbus absuit. Hoc tempore duo è nostris ara plicatili exstructa sacra facere, Christi corpus administrare, infantes baptizare, discordias sedare, phar.

re, pharmaca, & alia medicamenta diuidere, omnibus omnia fieri, ut omnes Christo lucrifaciant. quos cū aliquando inter languentium turbas discurrentes Tribunus uidisset, cum reliquos fere Sacerdotes contagionis metus ex urbe expulisset; ad ciues conuersus, En, inquit, ij, quibus in recipiendis tam difficiles se se maiores uestri præbuerūt: ecquod aliud habetis nūc in extrema miseria perfugium? Octauus agebatur mensis, nec morbi uis remittebat: quare inopes auxilij humani ad Deum & uota uertuntur. Ciues imaginem crucifixi præferentes, ad montem usque non longe positum, in quo erant affecti, supplicantes prodire. Vbi ad montem æmen peruenit, cruce conspecta, omnes in genua prostrati, summis lacrimis & eiulatibus ueniam iræ celestis, finemq. pesti exposcunt. Pridie illius diei, qui sacer est D. Ioanni Baptista, quem tutelarem diuum Ciuitas præcipua pietate colit, sedata lues, non frustra supplicatū ostendit. Res miraculi loco habita, ipsiusq. diui meritis adscripta.

COLLEGIUM BRACARENSE.

Concionum nostrarum, quæ toto anno habentur, insignis fructus est. unus, ut ceteros taceā, ita concionatoris uerbis commotus est, ut non solū crimina sit confessus, uerū etiā religiosa uita se se consecrare statuerit, remq. familiarem in pauperes cœperit erogare. Archiepiscopus Bracarensis, qui nunc Episcopatu se abdicauit, in ijs comitijs, quæ ab Rege habita sunt, cum de Collegiorum nostrorum redditibus ageretur, Societatis

tatis defensionem suscepit, ut diceret se, cum primum in suam diocesim uenit, eā offendisse instar siluæ septā undique, & uestitam uepribus: nunc quidquid sit aut in Sacerdotibus eruditionis, aut in adolescentibus humanitatis, aut denique in ciuibus pietatis, id secundū Societatis Collegio secundū Deū acceptum referre. Duo hinc è nostris, cum vicinum in oppidum excurrissent, ministeria Societatis magno cum popularium fructu obierunt. multæ generales confessiones auditiæ, etiam eorum, qui ipsos viginti annos nunquam fatebantur. Libertus, qui iniquæ seruituti erat addictus, in libertatem restitutus est.

COLLEGIUM BRIGANTINUM.

Collegio Brigantino cum pleraq. cum alijs huiusce Prouinciæ Collegijs sunt communia, tum illud proprium, ut discordias, quæ plurimæ grauissimæque in hac ciuitate existunt, sedet atque componat. Miranda Episcopus, cuius in ditione Brigantia est, cum primum in hanc urbem uenit, ad Collegium nostrum se contulit, atque à nostris tum oratione in templo, tum dialogo in Collegij atrio honorifice exceptus est. Is instituit, ut Kalendis Ianuarijs ab vniuersa ciuitate ad templum nostrum supplicatio sollemnis haberetur, quo etiam die rem diuinam in ædē nostrā fecit. Discipulorum nostrorum, quorum numerus valde est auctus, egregia virtus est; hi cum diuturna siccitate valde laboraretur, confessione sacraque Eucharistia rite obita, se ipsos acriter cadentes, supplicationem habuerunt

F

buerunt: à qua vnus è nostris ad populum concionem habuit, magnosque animorum motus excitauit. coactisq. eodem die nubibus, magna vis imbrium decidit.

COLLEGIVM FVNCHALENSE.

Magna est Funchalensium ciuium de Societate nostra opinio. Eorum liberalitas cum alijs, tum hoc anno valde fuit illustris, nam Crucifixi tabula miro artificio picta dono data est, quæ plus 200. aureis stetit; alia item data est D. Ioannis Euangelistæ tabula, cui templum hoc est dicatum; pixis præterea argentea specularibus illuminata, in qua Christi corpus adseruetur, aureis ducentis coempta; vestis quoque sacra textili argento donata, hæc aureis centum aestimatur; alia item serica; præterea sex ad aram conlegendam bombicino opere, & una ad suggestum conuestiendum. Hæc à ciuibus in nostros, illa vicissim à nostris in ciues profecta sunt. Conciones cum in eade maxima, tum in alijs Insulæ paræcijs Episcopi rogatu, magnoq. animorum motu habitæ. quo die de extremo iudicio verba facta sunt, tantus ardor exstitit; vt nocte, quæ consecuta est, gemitus & flagra seipsos per urbem diuerberantium exaudirentur.

COLLEGIVM ANGRENSE.

Angrense Collegium in Insula, quæ Tertia dicitur, positum est; ibi nostrorum hoc anno patientia valde est exercita. Nulla fere ciuitas ardentius

tius nostra memoria Societatem expetiuit, maioreq.
 beneuolentia quondam suscepit & coluit: nūc autem,
 hæc Reip. conuersio tantam animorum commutatio-
 nem attulit, ut nostri domi obsessi, nusquam pedem ad
 Societatis munerera exercenda efferre possint. Sed ne-
 que parietibus vitam satis tuentur: ignis enim à mili-
 tibus intentatus frequenter est, eorumq. furorem, &
 flammæ, Prætor urbanus vix à nostris continet. Idq.
 non ciuium quidem in nos odio & maleuolentia, sed
 magis ducum ipsorum instinctu & imperio. Tantæ
 autem commutationis causa illa vna fuit, quod cum
 reliquum regnum in Philippi Regis potestatem venis-
 set, & hæc vna insula eius imperium detrectaret; no-
 stri sese æquos præbuerint, neque suum in re tanta iu-
 dicium interponere voluerint. Sunt tamen etiam nunc
 aliqui, qui susceptum à principio amorem & beneuo-
 lentiam diligenter seruent; his à magistratu commis-
 sum est, ut quæ ad vitæ tolerandâ necessaria sunt, his
 ad nos singulis hebdomadis deferant. Pater vnus, qui
 Angrensem Episcopum suam diocesim obeuntem co-
 mitabatur, cum duobus fratribus in Insula D. Micha-
 elis substitit; ibiq. Societatis muneribus ex instituto
 exercendis sedulo vacat.

ANGOLANA RESIDENTIA.

ANgola Regnum est in extrema ora Aethio-
 piæ positum. in eo de nostris versantur tres,
 qui tum periculosis morbis, tum alijs difficultatibus va-
 rie omnes hoc anno sunt exerciti. Sed eos videlicet

consolatur certa spes, quam ex Aethiopum conuersione capiunt; neque enim latiores vnquam aut vberiores fruges ager ille attulit; superiorumq. annorum sterilitatem & inopiam, presentis anni messis impendens etiam resarsisse visa est. Ad eam rem momenti plurimum attulit victoria, quam de Angolæ Rege Lusitani adepti sunt: quamquam ea victoria magno illis stetit, neque euentu magis dubio pugnatum vnquam est. Initio enim morbus quidam inter Lusitanos vulgatus, maiorem ex ijs partem extinxit: & auxilia, quæ Congi Rex Lusitanis mittebat, ab hostibus caesa sunt. quare animis corporibusq. ægri Lusitani obsidionem vix sustinebant. Interea Lusitani, qui in Loanda insula sunt, de suorum periculo certiores facti, auxilio ciuibus veniunt. Horum aduentu, obsessis tantus animus accessit, vt subito eruptione facta hostem procul summouerint; atque ab eo die belli se fortuna ad Lusitanos conuertit. Dies erat ille Natalis idem S. Ioannis Baptista, quem custodem ac præsidem equitum præcipua religione Lusitani colunt. itaq. ob eius diei uictoriam portus ille S. Ioannis nominatus est. Maxime autem insignis fuit obsidionis tempore, Lusitanorum militum pietas & religio; qui numquam in aciem descenderent, quin ab vno de nostris Sacerdote criminibus expiati, de eiusdem manibus sacram Eucharistiam susciperent: idem Sacerdos militibus, tempestiuus cohortationibus animos addebat, ac pro eisdem sacræ Missæ quotidie faciebat; edixitq. vt Christiani omnes, qui aderant, quinquies singulis diebus templum adirent, Deumq. pro victoria suppliciter precarentur.

Quid

Quid igitur mirum Lusitanos ijs praesidijs superiores fuisse? Secundis enim aliquot inde praelijs factis, tertia nobilitatis Angolanae pars in Lusitanorum se potestate fore dixit; ac Songa Regis Sacer praecipua auctoritate prudentiaq. vir, cum filio natu minore, alijsque regni proceribus ad Christum conuersus est. Songa de Praetoris nomine, qui eum de baptismo suscepit, Pauli nomen est inditum. Additus est etiam regis arcus honos, quo, gentis ritu, Dux Aethiopum crearetur; permiffumq. ei, ut coram Praetoribus sella tapetibus ornata in posterum yteretur, qui honos apud Aethiopes maximus, ei haecenus vni à Lusitania Regibus delatus est, qui primus ex Congensi nobilitate Christiana sacra suscepit. Dici non potest quam multorum studia haec Pauli conuersio mouerit; sed operariorum inopia satisfieri omnibus non potest. Angolae finitimum est Congi Regnum, cuius incolis anno M. CDXCI. Ioanne II. Lusitaniae Rege, Christi fides ac religio à Lusitanis illata est. Magna porro est in eo Regno operariorum penuria; cum enim oppida numerentur 30. millia, Sacerdotes decem, ad summum duodecim sunt in vniuersum. quo fit, ut maxima inibi sit rerum diuinarum ignorantia; interrogati quippe incolae de religione fideq. illud vnum respondent, sal comedimus, propterea quod Ecclesiae Ro. ritu ijs qui baptizantur, sal in os inferatur. Itaq. cum ad illud regnum Sacerdos vnus è nostris grauissimis de causis profectus esset; per eam occasionem Aethiopes baptizauit 1557. Alter item Sacerdos in vicino pago circiter 400. vno die sacro fonte lustrauit, Idola plurima euertit, Chri-

stique Crucis trophæa constituit. Alterius pagi prin-
 ceptus vir idolorum signis diffringendis mirifice delecta-
 tur, quod ea re vna, siccitatis tempore, tempestiuos im-
 bres impetrare soleat. id quod eo magis mirum est,
 quod effusus imber, cum eius campos irrigauerit, vici-
 norum agros, qui idola demoliti non sunt, non attingit.
 Reperiuntur in eo tractu fluuiatiles equi elephanto-
 rum magnitudine, aliqui etiam superiores, terra pari-
 ter ac flumine infesti; lintres enim dentibus calcibusq.
 subuertunt; atque in terram exsidentes omnia cædi-
 bus complent. Vnus ex his equis, cum ad eum pagum,
 cuius modo memini, peruenisset; ab Christianis facilli-
 mo negotio peremptus est, stupentibus maxime inco-
 lis, quod non nisi magna cum suorū cæde, huiusmodi
 belluas conficere ipsi soliti essent. Hac
 Aethiopes cum vident, mirantur vi-
 delicet, & incipiunt credere ma-
 gnum quid esse Christianam
 religionem; multiq. iam
 ad eam animum
 adiecerunt.

